

R A P P O R T

av

L I S T E N I N G P O S T

”SVERIGE OCH VÄRLDEN I BÖRJAN AV 2009”

Lund, 14 januari, 2009

I Lund samlades 10 deltagare och två ledare. Gruppen bestod av tre män och resten kvinnor. Merparten av deltagarna kom från personal- och människovårdande yrken inom offentlig förvaltning, kyrka och privat verksamhet. Medelåldern var hög och sträckte sig från strax under 50 upp till 80-årsåldern. Ledare var Maria Fitger och Gun Kjellberg.

Del 1. Delande av aktuella erfarenheter

I denna del inbjuds deltagarna att identifiera, delge och utforska erfarenheter i sina olika sociala roller oavsett om de arbetar, studerar, är arbetslösa eller pensionerade. De kan ha erfarenheter från politiska, religiösa och andra ideella sammanhang eller från familjen eller lokalsamhället. Här framträder deltagarnas ”sociala” eller ”yttre värld”.

Inledningsvis diskuteras finanskrisen. Det talas mycket om den, men man ser inte så stor påverkan i människors beteende – livet förefaller att pågå som vanligt. Detta beror också på var i samhället man befinner sig. I produktionsindustrin, som t ex Volvo, märks nog finanskrisen mer

påtagligt för den enskilda människan. Och i utvecklingsländerna är påverkan också mer påtaglig. I västvärlden har de flesta av oss marginaler som gör att vi kan leva våra liv relativt oförändrat – bilen håller några år till, vi har bostad, etc. Men i tredje världen ser det annorlunda ut, de har inte samma marginaler och effekterna av krisen blir därför kraftigare.

Mycket av finanskrisen är en psykologisk effekt. Det är svårt att ta på vad den egentligen är, och ändå så sprids den över hela världen och påverkar människors liv. Mediernas roll i detta lyfts fram. Det tillhör journalistikens dramaturgi, vilket sedan spär på krisen – oro skapar oro. Införandet av "kvartalsekonomi" ses som en av orsakerna till den kris som vi idag befinner oss i. Kravet på snabba och ständigt ökande resultat har skapat en press och en spiral, vars krasch vi nu bevittnar.

Härefter lyfts kriget i Gaza fram som ett annat orosmoln. Allt våld som finns där och som kommer att lämna spår för generationer framåt. Men också i vårt eget samhälle ökar våldet. Gångkrig där människor mördas mitt på öppen gata. Det finns en känsla av att detta är ett växande fenomen, och man har en känsla av att olika subkulturer är på väg att invadera och ta över "min egen värld". Det finns inte längre någon gemensam värdegrund i samhället, och det finns inte heller något utrymme i arbetslivet för att diskutera vad som sker.

Utrymmet för eftertanke och reflektion har försvunnit, och det ekonomiska tänkandet har tagit över helt. De humanistiska värdena får inte lika stor betydelse som de ekonomiska värdena, vilka får råda över samhällsutvecklingen. Detta visar sig på många sätt, bland annat i alla dessa former av "quick-fix"-metoder som det ställs krav på inom den offentliga sektorn. Snabba lösningar, ett fåtal samtal, och så ska det vara klart! Man skulle till och med kunna tala om "kvartalsterapi", för att travestera uttrycket "kvartalsekonomi". Dessa trender påverkar människor påtagligt.

I dessa orostider är vi i det moderna samhället väldigt ensamma. Vår kultur bygger på att man ska klara sig själv – vara självständig och oberoende, och i svåra tider leder det till en stor ensamhet. Samhället blir alltmer individualiserat och livet blir en prestation. Man ska vara duktig och lyckas på alla plan: med jobb, familj, hälsa, utseende – allt! En annan sida av den ökade individualiseringen är skuldbeläggandet; "om något går fel i ditt liv så är det ditt eget fel". Detta har även slagit igenom inom psykoterapien – klienter kommer och vill ha hjälp med att "tänka rätt". Budskapet är: "det är dig det är fel på, du tänker fel". Om man bara

”tänker rätt” så blir man glad igen – oavsett vad som hänt. Trycket på den enskilda individen är väldigt hårt.

De ekonomiska värderingarna har tagit över i samhället. Ekonomin blir det viktigaste, inte andra värden. Om man som chef har i uppdrag att skära ned en viss summa pengar, så försöker man leva upp till detta för att lyckas. Då släpper man lätt sin egen värdegrund. Man ställer sig upp och ljuger, och säger att ”vi har en bra åldringsvård”, fastän man vet att det inte är så. Man säljer ut sina värderingar och sin moral, och väljer att ljuga för att klara sitt eget skinn.

”Kvartals”-begreppet återkommer i diskussionen och kan tillämpas på många fenomen i samhället där allt ska gå snabbt. Ett exempel är hur media behandlar olika frågor. Man skriver om något en kort tid, och sedan går fokus över på något nytt. Ett exempel på detta är de apatiska barnen, som för ett par år sedan var mycket starkt debatterat, men som idag inte får någon uppmärksamhet alls. Men kan här tala om ”kvartalsjournalistik”.

Barack Obama lyfts fram som en motvikt till känslan av kris och pessimism. Att han blev vald till president upplevs som positivt, och kan kanske till och med betraktas som ett tecken på att något håller på att vända. Att andra värderingar kanske kan få komma i förgrunden.

Diskussionen går härifrån in på den moderna tekniken. Det nya fenomenet ”bloggen” lyfts fram. Hur bloggandet kan bli ett sätt att nå fram när de traditionella vägarna att nå ut inte är tillgängliga för en. Som exempel lyfts debatten om Liza Marklunds roman ”Gömda” fram, och hur Monica Antonsson kunde komma fram med sin kritik och med sin bok, enbart genom att blogga, och på det sättet nå läsare och få igång en debatt.

Den nya tekniken erbjuder många nya kommunikationsvägar. Detta blir en ny form för att skapa nätverk. Ungdomar kan på bara någon dag samla ihop till en stor demonstration, mot t ex våldet i samhället. Samtidigt är det ett problem med internet att allting går så snabbt. Var finns utrymmet för reflektion? Risken är att beslut fattas snabbt, och så hinner man inte tänka efter innan man handlar. Bloggen leder också till en ökad offentlighet. Människor blottar sina mest privata detaljer. Det privata rummet blir offentligt. Man får svårare att bevara sin integritet när vem som helst kan göra en sökning på ens namn på internet och få fram en mängd uppgifter om en.

Internet har också en roll i den ökade stressen i samhället. Allting blir tillgängligt och det ökar stressen. Det blir upp till en själv om man har skaffat sig information eller inte. Internet skapar också ökad ensamhet. Människor som arbetar med IT väljer ofta att sitta på caféer och arbeta, för att ha sällskap. Studenter vill ha mer undervisning, inte främst för själva föreläsningens skull, utan för att de vill träffas och ha gemenskap med andra studenter. Inte bara sitta hemma, ensamma och studera.

Information får ersätta kunskap. Det krävs tid att omvandla information till kunskap, men den tiden finns inte. Inom arbetslivet värderas inte längre kompetens och kunskap. Flexibilitet är viktigare. Samma sak gäller forskningen. Den har blivit en färskvara och man investerar inte längre i långsiktig forskning. "Kvartalsforskning"!

Del 2. Sökande efter centrala teman

I del två försöker deltagarna att gemensamt identifiera de centrala teman som framkommit i del 1. Deltagarna diskuterar i flera små grupper, och försöker därefter att enas omkring några centrala teman..

De teman som gruppen enades om var:

- 1) Humanistiskt kontra kortsiktigt ekonomiskt tänkande
- 2) Individualisering
- 3) Den nya tekniken – risker och möjligheter

Del 3. Analys och hypotesbildning

Genom arbete med den information som kommit fram i del 1 och del 2, försöker deltagarna gemensamt att identifiera den medvetna och omedvetna dynamik som dominerar för tillfället. De strävar efter att utveckla hypoteser om varför denna uppträder just nu. Här avser vi att arbeta mera med deltagarnas psykiska eller inre värld; deltagarnas gemensamma idéer och sätt att tänka som både bestämmer hur de varseblir sina yttre verkligheter och deras handlingar i förhållande till dem.

Analys och hypotes 1

Humanistiskt kontra kortsiktigt ekonomiskt tänkande

Analys

Det kortskiktiga ekonomiska tänkandets dominans i dagens samhälle skapar känslor av oro, rädsla och maktlöshet. Man känner en pessimism och kraftlöshet. Drar sig undan och väljer att sköta sig själv och sitt eget. Hitta alternativa vägar, utanför det konsumistiska samhället. Samtidigt väcks också en vrede, som många gånger tar sig uttryck mer i trots än i försök att påverka och gå samman för gemensamma lösningar. Man hamnar i ett spänningsfält mellan känslor av vanmakt och ett inre krav på aktivitet – ”man borde försöka göra något, engagera sig”. På grund av globaliseringen och det stora överflödet av information, känns problemen så gigantiska, och det är svårt att se vad man själv skulle kunna göra för att göra samhället mer humanistiskt. Det är lätt att tappa bort möjligheten att påverka på ”det lilla”, lokala planet.

Hypotes

På grund av det kortsiktiga ekonomiska tänkandets dominans i en alltmer globaliserad värld, skapas en känsla av vanmakt och trots, vilken medför en ökad tendens till tillbakadragande och isolering från samhället. Det egna handlingsutrymmet upplevs beskuret, och man har svårt att se hur man själv skulle kunna påverka situationen. Istället väljer man att ta hand om sig själv och sköta sitt eget – en form av flykt från en konflikt som känns olöslig. Därmed bidrar man paradoxalt nog till ett samhälle där humanistiska värden och ett eget ansvar för det gemensamma får allt mindre plats.

Analys och hypotes 2

Individualisering

Analys

Den ökade individualiseringen skapar känslor av uppgivenhet och att ingen bryr sig. De destruktiva sidorna med individualiseringen har att göra med prestationskrav, perfektionism, konsumism, ensamhet och isolering, med en påföljande ökad sårbarhet och utsatthet. Men individualiseringen har också positiva aspekter, och det finns en lust i att kunna stå upp för sig själv som individ, att känna att man gör något bra, att just ”jag” har betydelse. Det råder en konflikt mellan känslan av att

vilja satsa på sig själv och rå om sig själv, och samtidigt en känsla av meningslöshet när allting bara kretsar kring det egna jaget.

Hypotes

Den ökade individualiseringen i samhället konfronterar människan med den grundläggande konflikten mellan önskan att vara en egen, separat individ med kontroll över sig själv, och den samtidiga önskan att tillhöra en gemenskap tillsammans med andra. Denna konflikt skapar ett slags klyvning inom den enskilda, där man å ena sidan tar avstånd från den egoism och brist på hänsyn som individualiseringen medför, samtidigt som man vill ha möjlighet att få investera i sig själv och främst engagerar sig i den egna, "lilla" världen.

Analys och hypotes 3

Den nya tekniken - risker och möjligheter

Analys

De nya tekniska landvinningarna inom media och kommunikation skapar motstridiga reaktioner av nyfikenhet och protest; intresse och trötthet. Den nya tekniken medför nya kommunikationsvägar och ställer krav på människor att ständigt lära sig nytt. Detta medför splittring och stress. Samtidigt har den nya tekniken en enorm potential. Tillgängligheten på internet upplevs både positiv och problematisk. Samtidigt som den nya tekniken öppnar möjligheter för nya kontaktvägar och kommunikation, så ser man en risk i att kontakterna blir ytliga och snabba, och att det kommer att medföra en minskad fördjupning av relationer. Snabbheten minskar utrymmet för reflektion och eftertanke, och lättillgängligheten gör att gränsen mellan privat och offentligt förändras, vilket kan äventyra den personliga integriteten.

Hypotes

De nya teknikerna skapar en konflikt mellan å ena sidan impulsen att bejaka nyhet och förändring, och å andra sidan önskan om att värna om och hålla fast vid det "det gamla". I denna olust aktualiseras konflikten mellan olika generationer, och man kan som del av en äldre generation känna en rädsla för att hamna i bakvattnet och bli diskvalificerad och utkonkurrerad av en yngre generation. De nya kommunikationsformernas öppenhet och lättillgänglighet kan dessutom upplevas som ett potentiellt hot mot den personliga integriteten, vilket väcker känslor av att det egna

privatlivet – och på ett djupare plan den inre världen – kan exploateras och bli allt svårare att skydda från intrång.

Rapportsammanställare

Maria Fitger